

НЕУМОРЕН РЕВНИТЕЛ НА ПАРТИЙНАТА ПРАВДА

В. М. Озеров на 60 години

Христо Йорданов

За първи път срещнах името му през 1948 г. То бе отбелязано на обемист младежки сборник „Под пятой капитала“ заедно с името на М. Шушковская. Подбраните текстове бяха от чуждестранни писатели: от Алберт Малц до Габриела Гарсиа Нересо, и адресирани към младежите от „капиталистическите страни“. Тоест не до българската младеж, която с неистов ентузиазъм лекуваше жестоките рани от фашизма и капитализма, като „наливаше основите“ на новото ни социалистическо общество. Ала въпреки че не бе предназначен за нас, сборникът свърши „полезна работа“ и сред ремсовата младеж на нова Димитровска България. Тогава съставителят е бил само на 30 години.

Витали Михайлович е от Кисловодск и е роден на 9/22 март 1917 г. Връстник на революцията. Годината 1940, когато той е на 23 години, е свързана с три важни събития от живота му: приет е за член на ленинската КПСС; за първи път печата своя литературно-критическа работа и в същата година завършва Московския институт по философия, литература и история (МИФЛИ). Участва в цялата тежка война. Работи като редактор в комсомолските издания, а от 1953 до 1955 г. е зам.-гл. редактор на „Литературная газета“. От 1959 е несменяем (вече 19 години) главен редактор на братското списание „Вопросы литературы“. От 1967 е и секретар на Съюза на съветските писатели. Такава е неговата кратка, но динамична биография.

Най-присъща черта на неговия характер е чувството му за отговорност и това особено проличава в творческата му биография.

Четири години след първата задочна среща с критика, когато у нас особено много нашумя романът „Млада гвардия“, винаги свързах името на Фадеев с името на юбилея. В България беше „пристигнала малка книжка — литературен портрет на Фадеев (1952), разпространен в масов тираж. В квартала обсъждахме романа и студентите бяха заучили наизуст някои положения от брошурата, като цитираха с настървение „известния съветски критик“. Моя милост в качеството си на докладчик съвсем не съзнавах, че Озеров е само със седем години по-възрастен. . .

По-късно Озеров продължи наблюденията си върху творчеството и поетиката на Фадеев, обстойно проучи всичко написано от него — от ранните му творби до недовършената „Черна металургия“, — за да сътвори най-изчерпателната монография за писателя, защитена и като докторска дисертация, претърпяла няколко издания (1960, 1964, 1970).

Фадеев е представен като мащабна творческа фигура, с артистичния размах на руски патриот, с деловитостта на болшевик, дал облика на герои като

Левинсон или Бакланов. Има нещо много трогателно и силно в този портрет, обемащ цялата съдба на белетриста. Нещо твърде руско и в същото време много човешки топло и привлекателно. Фадеев дълбоко е съзнавал, че върши престъпление спрямо най-силната черта на творческия си характер, като пропълюва таланта си заради нелитературни грижи и тревоги. В началото на 50-те години той се оплаква в писмо до една съветска поетеса: „Я прожил более чем 40 лет в предельной, непростительной, преступной небрежности к своему таланту“ (сп. Москва, 1966, кн. 6, с. 172), а в писмото си до И. В. Сталин от март 1951 г. Фадеев настоятелно моли да бъде освободен като генерален секретар на Съюза на съветските писатели, за да се отдаде на писателски труд, като се мотивира, че всекидневно извършва „над собой недопустимое, противоестественное насилие“ (Собр. соч. Т. V, с. 555). Изобщо литературният портрет на Фадеев е достатъчно точен, изчерпателен и одухотворен, макар че следващите поколения още дълго ще се връщат към духовния свят на писателя, защото той се домогва до висотата на творец от висш нравствен разред, за да се нареди сред най-будните съвести на нашата епоха. Неслучайно човек не може да заличи от паметта си образа на такъв художник: нито мраморния му образ от московските „новодевичи“ гробища, където е заедно с енергичните лица на краснодонските комсомолци, нито онзи образ, неръкотворния, израсъл в душите на хората, но съграден като в пантеон от самия писател. Милионите читатели го помнят, защото Фадеев не е само голяма творческа личност, но и защото е доблестен и обаятелен комунист. Сам писателят пише за себе си: „Аз по-рано станах революционер, отколкото писател и когато се залових за перото, бях вече оформен болшевик...“

Преди портрета на Фадеев, още през 1953, Озеров написа с голяма любов своя състен литературно-критически очерк за Д. А. Фурманов. В същност този очерк е и един от първите по-цялостни портрети на партизанския комисар и десантчик, на активния участник в Гражданската война и на един от основателите на новата съветска литература, сътворил творби като „Чапаев“, „Метез“, носещи колкото романната специфика, толкова и своеобразието на документалната проза, на мемоарите, на историческата художествена хроника или на очерковата балада. Умелото успоредяване на материала от биографията и на творчеството дава възможност да се оформи точна и вярна представа за един монолитен съветски гражданин и писател от „нов тип“, отдал целия си живот на съветския народ, на комунистическата партия...

Изобщо Витали Михайлович има влечение не само към коя да е художествена проза, не към произведенията на раздвоени и слаби личности, а към творбите на монолитни творчески фигури, достатъчно последователни и силни, възкаселни и всеотдайни към делото на комунизма, за да ни послужат и като нравствени образци за висока етика и комунистическа целенасоченост. В случая и Фурманов, и Фадеев са достатъчно ярки творчески характери, за да са привлекателни и за критика-изследовател, и за читателя. Доблестният живот и на двамата, дори и с трагичния край на Фадеев, се познава добре от читателите от цял свят. В хактерологията на писателите Озеров често привлича по-малко познат или неизвестен материал: за да „реставрира“ авторовия замисъл на Фадеев например за „Черна металургия“ или интимно да ни приобщи към лъчезарния свят на Фурманов като комунист, който само секунди, преди да се прости с живота (15 март 1926), се обръща към другарите си със силни думи, които е изрекъл сякаш повече за себе си: „Пустите меня, пустите... Я еще не все успел сказать. Не все сказал... Мне еще так много надо сделать...“

В научната трактовка и на Фурманов, и на Фадеев аворът успява да ни сроди с техния свят, като ни застава да сме съпричастни към техните пориви, да чувстваваме законите и въздействащата сила на неотразимото им партийно слово. Тази способност на критика да ни въвежда в интимния свят на писателя личи дори и когато

разглежда в конкретния исторически контекст образа на Чапаев, неговата психологическа характеристика и всичко онова, което го доближава до баладичния образ. Духовното му родство с душевността на исторически личности като Е. Пугачов, Ст. Разин, Ермак Тимофеевич и др. го извисява до легендарните герои на Гражданската война.

Наблюденията на Озеров съвсем не се ограничават само в сферата на художествената проза и изкуството от първите години след победата на революцията. Той внимателно следи и следващите изяви на писателите от второто революционно поколение или най-ярките явления от съвременната съветска белетристика. Той добре познава и анализира творби на писатели като Ю. Бондарев, Гр. Бакланов, А. Ананиев, Вл. Тендряков, В. Липатов, В. Овечкин, Г. Николаева, В. Ажаев, В. Панова и мн. др. Озеров не е безучастен наблюдател нито на жизнените процеси, нито на литературния процес, а страстен участник в дискусиите, в литературните борби, в които се изковава истината за живота и литературата. Най-често той има точни прицели и попадения: атакува пошлото и безизразното изображение, подражанието на съмнителни „образци“, натуралистичните копия на живота или вулгарносоциологичното интерпретиране на литературните феномени и факти. Но винаги с голямо уважение към читателя, с подчертана любов към съвременника, към нравствените потенциали на съвременното общество, бързо преобразяващо себе си и околната среда. . .

Когато в колоните на съветския или чуждестранния литературен печат шумно се дискутира по даден проблем, Озеров взема отношение. Ето един пример. Имаше време, когато много се спореше по въпроса, кое е „типично“ и кое нетипично в нашия живот, кои са типични и кои нетипични герои в художествената литература. Витали Михайлович прояви зрелост в постановката на въпроса и зае верни научни позиции по актуалния проблем, като публикува своята студия „Проблема типичности в советской литературе“ (1953).

Заговори се с още по-голяма страст за наложителната потребност от нравствени образци за гражданско поведение и най-настойчиво се изковаваха „моделите“ за положителния герой в живота и в литературата. Писатели и критици влизаха в трудни спорове с изострени шпаги. Решаваха се съдбовни проблеми, имащи значение за света и неговото бъдеще. Горещите „следи“ на близкото минало се заличаваха, а на хоризонта очарова светлината на истинското слънце и писателят зае своя пост на партиен войник. Озеров пак се намеси в споровете и посочи най-положителните герои на нашето динамично съвремие в лицето на комуниста—строител на най-новото общество. Книгата му „Образ коммуниста в советской литературе“ (1954) се посрещна с жив интерес и претърпя второ издание (1959). Миналата година (1976) критикът отново се върна към същата проблематика, като обобщи наблюденията си и върху съвременната проза в книгата „Коммунист наших дней в жизни и литературе“.

Озеров твърде внимателно анализира обемния образ на съвременника-комунист с цялата му новаторска същност. Изучава го като критик-психолог, който отчита развитието на характера, вижда го в движение и сочи конкретно как е показан в художествената проза на писатели като Серафимович, В. Иванов, Фурманов, Федин, Фадеев, Шолохов, Бабел и мн. др. — до най-ярките изяви на многонационалната съвременна съветска белетристика. Душевността на комуниста се третира с разбиране, като конкретна нравствена категория, продукт на определени социални условия. Обединяващото между поколенията комунисти е всеотдайността на една борба: щастие за всички. Нравственото извисяване на този образ се свързва с болшевишката проникателност и последователност, проявявани в отговорен труд за победата на революцията, на Гражданската война; за организирането на първите петиетки; за сложната отбрана, настъпление и победа във Великата отечествена война и за следвоенното възстановяване до наши дни. . .

Най-ярката черта в характерологията на съвременника-комунист е тъкмо ленинската всеотдайност в тежкия труд на революционера в тревожни и мирни дни, изискващ закалката на волята, стоманената издръжливост на човешкия характер, строгата последователност на ума, прекомерната вярънност на сърцето. . . Така тези ленински войници завоюват поезията на подвига, обаянието на собствената си етика, безсмъртието на революционните си пориви в мир и бран. . . По този начин образите на тези нравствени личности веднага се превръщат в антиподи на хората от другия свят: на хората с фалшивите нрави, с морала на експлоататорите.

А когато т. нар. „светелози“ или естетстващите критици на Запада вдигнаха организиран шум и по повод или без повод съзнателно схематизираха, обезкръвяваха и буквално фалшифицираха поетиката на социалистическия реализъм, когато обявяваха непримирила война на този изпитан метод за пълноценно отражение на революционното изменение на света, Озеров внимателно вникваше в естетиката на този метод и с научни средства показва зрелостта, изобразителните възможности и художествените завоевания на социалистическия реализъм в книгата си „На путях социалистического реализма“ (1958).

За нашия критик, както и за всички съветски и задгранични негови приятели социалистическият реализъм не е школкин сбор от заучени правила за отражение на действителността, не е догма или схема за строго съблюдаване, а творчески метод, художествена система за цялостно, пълнокръвно, богато и многостранно изобразяване на действителността, за революционното ѝ изменение, с всичките ѝ конфликти и стълкновения, сложност и противоречивост. Тъкмо за такова отражение на живота не са потребни никакви схеми, а висока творческа изискателност, художествено майсторство, многостранен талант и денонощни бдения, за да блика от литературата красотата и пълноводието на живота ни, който сами строим.

Озеров съвсем отблизо следи и анализира новото в жизнените процеси, както и новите явления в многонационалната съветска литература, като споделя радостта си с читателя от литературните си открития даже и в литературите, които до Октомврийската революция не са познавали писмеността и литературното творчество (Новое в жизни, новое в литературе, 1964). В тази книга той проследява развитието в нравствения облик на съвременника, влизащ в атака с ретроградното; чрез трудовия му подвиг показва патоса на съвременната епоха и красотата на самия ни живот. Критикът утвърждава „героя на нашето време“ не като фанатик, овладян от „сляпа вяра“, а търсеция и воюващ човек, понякога дори скептично настроен, но всякога дълбоко убеден привърженик на най-хуманистичната идеология, даваща реални мащаби за живота, строго научна оценка за конфликтите с всичките им многолики аспекти.

Критикът ревниво ратува да се множат благородните качества на съвременника, както и изобразителните стилови възможности, изразни средства и многообразие на почерци в метода на социалистическия реализъм. Той не свежда своите догадки, анализира тенденции, предупреждава за увлечения и навреме издига насърчителен или тревожен глас. Тъкмо в тази насока той е най-активен. Намесва се в сложната борба за утвърждаване на истински пълноценното, на зрялото и най-въздействащото в живота и в литературата. Ръководен от проверени принципи за развитието на литературата като „учебник на живота“, със законна гордост той нарича съветската литература „художествен летопис на героичния полувековен път на съветското общество“ в новата си книга „Полвека советской литературы“ (1967), богата с интересни научни обобщения и наблюдения.

Колкото повече се вглеждаме в творческата продукция на Озеров, толкова повече се убеждаваме, че той участва активно и от принципи позиции в осмислянето на сложните жизнени явления и тяхното художествено превъплъщение в литературата, като винаги се ръководи от изпитаните критерии на марксистко-ленинската естетика, даваща точни отправни вежи за ръководство на сложния литературен процес (Литературно-художественная критика и современность, 1972).

Литературно-критическото перо на Озеров, винаги изострено, страстно утвърждава и темпераментно отрицава. Той е един от ядрото на най-активните съвременни съветски критици, които вложиха и влагат най-много талант и духовна енергия, за да отвоюват и утвърдят онези непоклатими постановки, залегнали като основополагащи в знаменитото Постановление на ЦК на КПСС за литературната и художествена критика като пръв помощник на партията в борбата за научно и мъдро управление на съвременния литературен процес. Тогава Озеров като секретар на ССП отговаряше за работата на комисията по проблемите на литературната критика.

И като секретар на ССП, и като главен редактор на „Вопросы литературы“, и като оперативен литературен критик Озеров даде и дава редица примери за навременно решаване на назрели актуални въпроси, съпътстващи бурното и многожанрово развитие на многонационалната съветска литература. Тази негова активност бе забелязана и съответно оценена от критици като К. Зелински, Е. Книпович, Г. Бровман, А. Димшиц, Л. Якименко, Л. Якимов и др., които единодушно подчертават идейната непримиримост и целенасоченост на марксиста-критик, последователно воюващ за ленинска партийност, народност и стилово многообразие в развитието на литературата.

Качествата си на оперативен критик с руски размах и деловитост Озеров разгърна и при ръководството на списание „Вопросы литературы“, разработващо специално проблемите на литературната теория, история и критика. С помощта на талантлив редакционен колектив списанието се превърна във висока трибуна за обсъждане на всички творчески въпроси на текущата съветска и световна литература. Организираните дискусии, интересните нови рубрики, изказванията на съветски и на чуждестранни писатели и литературоведи по животрептущи проблеми, тревожещи света, както и специалните броеве, посветени на борбата за мир или на въпросите на немската, българската, унгарската, монголската и други социалистически литератури, откритоа „Вопросы литературы“ като едно от водещите и авангардни списания на марксистко-ленинската естетика не само в СССР, но и в световен мащаб. Само ръководната му дейност на главен редактор е достатъчна, за да даде облик и измерения на значителните му творчески достижения и търсения. . .

Години наред Озеров „движеше“ отговорната работа на ССП за укрепване на творческите контакти, за обмяна на опит между писателските съюзи от братските социалистически страни и за творческо подпомагане на писателите от развиващите се и капиталистически страни. Своя опит и впечатления на „международник“ Озеров сподели с читателя в „очерките за международния живот“, събрани в книгата „Тревоги мира и сърдце писателя“ (1973), която до- оформна творческия портрет на критика. Той беше в центъра на многобройни писателски инициативи в СССР и в чужбина, имащи огромно значение в световния литературен процес.

Където и да се намира, Озеров създава благоприятен „литературен климат“. Каквито и контрасти и разногласия да забелязва, той утвърждава общност между творческите личности на различни литератури по света, съобразява се със сложността на художественото мислене, с многозначността на менивия мисловен и емоционален ритъм у автори, дирещи нови форми на изказ, ново философско

осмисляне на досегашните си поетически дирения, но без да скрива критичното си отношение към увлеченията, към потребителското или елитарно изкуство, към „абсурда“ на т. нар. „субкултура“ и т. н.

В центъра на неговото внимание са проблемите за художественото богатство на социалистическия реализъм като метод и направление за положителното въздействие и възприемане на съветската литература от прогресивните хора и писатели в Европа, Африка, Азия и т. н. Когато говори за българската литература например, изрично се подчертава духовният интензивитет на съветската поезия и белетристика, драматургия и критика като творчество с нов художествен заряд, като литература на свободата и благородните пориви, на хуманизма и комунизма. Затова тя обединява художествено-творческата интелигенция от всички континенти. . .

Особено значение за нас българите има онази част от книгата („Пет срещи в София“), където се дава висока оценка на древната ни литература, на вековечната ни литературна дружба, като възстановява и „картини“ от героичното ни минало, чрез които утвърждава настоящата ни пълна духовна интеграция. Споделеното от него е сърдечна изповед на голям приятел на България, който искрено се интересува не само от литературата ни, но и от всички духовни ценности, свързани със средновековната ни цивилизация и с цялостния културно-обществен живот на съвременността. Подробните и изключително интересни разговори с Людмил Стоянов, Георги Караславов, Лозан Стрелков, Георги Цанев, Пантелей Зарев, както и срещите му с други писатели и общественици са красноречиво доказателство за святата ни обич към братята-освободители.

Теоретическите позиции на Озеров още повече се обогатяват и нюансират, когато са плод на непосредни общения, на преки диалози и лични контакти на критика-интернационалист с крупни автори, срещани на „кръгли маси“, на семинари или симпозиуми по различни творчески въпроси, засягащи всестраниния живот на писателските съюзи от социалистическите страни или от развитието на международните асоциации като ПЕН, КОМЕС и др. Изобщо темата — тревожните проблеми на века — се пречупва през всяко писателско сърце, звучи като лайтмотив в тази книга на критика, която се чете като стъстена проза, документирана с точни факти и познания на много чуждестранни литератури. Интересна е и нейната структура: ту с белезите на пътеписа, ту с качества на естетически трактат, ту като споделен международен опит за изпълнение на предстоящи задачи. Тази жанрова разновидност дава и съответно композиционно решение на книгата, работена дълго, с много обич и подчертана отговорност. . .

Основното във всички негови книги, студии, литературни портрети и изобщо в цялата му дейност е страстната му и открита позиция на критик-марксист. Ленинската партийност съпътства всички негови анализи и обобщения при утвърждаване поетиката на социалистическия реализъм. Даже и като редактор или съставител на сборници, като „Проблеми социалистического реализма“ (1961), „Пути развития современного советского романа“ (1961), „Современный литературный процесс“ (1975) и др., критикът укрепва с жив усет кълновете на новото дори и когато тези кълнове не са най-силните и ярки явления в литературата на текущия ден. Тъкмо в тази насока на неговата дейност му е присъщ тактът на литературен политик и критик от нов тип. Той внимателно открива и се грижи за „отглеждане“ талантите на бъдещето: насърчава с навременна оценка ядрото на онези активно действащи сили в съвременния литературен процес, които формират основното русло от развитието на съвременната съветска литература. И всякога убеден: „Историята уверено свидетелства: бъдещето принадлежи на социалистическия реализъм. . .“

С пословична последователност, уверено и неотстъпно утвърждава класово-партийните критерии в оценката на тенденции и явления не само в съветската, но и в съвременната световна литература („Тревоги мира и сърдце писателя“, 1973). Той селектира от точни класови позиции факти и явления в литературния процес, като акцентува на перспективните и силните таланти в съвременната литература, като подчертава хармонията в многожанровото ѝ развитие. Подкрепя изявите на онези белетристи, отразяващи героичното във всекидневието на работника, механизатора или интелегента, въоръжили се с онова потребно въодушевление и нравствено-етична сила, за да се сражават начело с партията, с равнодушието и с пошлостта на остарели възгледи и егоцентрични нрави, за да се отстраняват ретроградни представи и прегради, за да се рушат стари кумири, да се дава простор на жизнените явления, като се решават наредени проблеми в живота и в литературата.

Критическата активност на Озеров най-силно се чувства, когато разграничава духовните светове на героите от „Железният поток“, „Чапаев“, „Разгром“, „Как се каляваше стоманата“, „Педагогическа поема“, „Повест за истинския човек“, „Млада гвардия“ и от много други произведения на съветската проза от стария свят на повалените класи. Чрез съдбите на галерията герои, като Кличков, Бакланов, Левинсон, Кожух, Корчагин, Мересиев или на краснодонските младогвардейци — Кошевой, Тюленин, Шевцова, Громова, Земнухов, Туркенич и техните другари, Озеров ни насочва към драматизма, отговорността, революционната романтика и лирична душевност на ярки съветски личности, утвърдили силния си характер в суровите изпитания на Октомври, Гражданската война, строителните петилетки, Отечествената война и следвоенните трудности. . . В критическите оценки личи голямата любов на критика към съветския човек и неговия хуманизъм, към мащабното му мислене и високото му съзнание за дълг към СССР и към света.

Изобщо вещината и познанието в анализите, сигурността в заетата позиция и прецизността в характеристиките са постоянните спътници в критическите обобщения на Озеров. Той е в пряко общение със света на героите; проектира този свят в настоящето, като го пробужда за нов живот в размислите на съвременника. Така мечтите на героите от революцията или от ранното строителство получават нови мащабни измерения. Авторът познава възвишения свят на силните духом герои, като ни насочва към съсредоточен размисъл за нашия дълг, за съдбата на човека в този разделен и бързо изменящ се свят. И за да бъде винаги на своя пост, авторът воюва срещу отчуждението и духовната херметизация в литературата и изкуството. Възхищава се от онова оптимистично и жизнено изкуство, когато то заговори с езика на живия живот и когато самият живот заговори с езика на голямото изкуство. . . Така чрез художествената правда критикът доразкрива жизнената, а чрез душевността на литературния герой — психологията на съвременника, съзидаващ идейния патос на епохата.

Помня и никога не мога да забравя срещите с критика още от 1959 г. в Москва или в София, в редакциите на „Литературна мисъл“ или на „Вопросы литературы“. Примамвали са ме неговите разкази за съвременните съветски писатели М. Шолохов, К. Федин, К. Симонов, Г. Марков, М. Алексеев, Г. Бакланов, А. Сурков, Н. Тихонов, Е. Казакевич, А. Злобин, В. Биков, П. Нилин, В. Солоухин, В. Аксьонов и за много други знаменитости на артистична Москва от втората половина на XX в.

Ала най-силно са се врязали дълбоко в паметта ми „спомените“ — не, изживяванията на Озеров през Отечествената война. Ако той някога напише „одисеята“ на своите бойни другари — това ще бъде цял драматичен разказ за най-великата война, която все още чака своята „Илиада“. Неговите разкази за сраженията на поделението, в което воюва, се сливат с всичко онова, което

преживя съветският народ, дал 20 милиона скъпи жертви, и то от цвета на нацията. . . И всичко онова неизказано, което може да се довери само между другари, споделено в часове на отдиш, в редакциите, в Переделкино или в Парка на свободата, сякаш се побира в обемните стихове на Твардовски за неговия вездесъщ Василий Тьоркин. То обаче важи с пълна сила и за юбиляря:

Там, где жизнь, ему привольно:

Там, где радость, он и рад,

Там, где боль, ему и больно,

Там, где битва, он — солдат.

Именно — обикновен и отговорен „солдат“ на партията, възпитан от славните ѝ традиции, за да е винаги готов за историческите ѝ „битки по пътя“ към комунизма, към бъдещето. И не зная защо винаги когато си спомня за Витали Михайлович, всякога го виждам в колектив, сред многобройни приятели и бойни другари, сякаш и сега е до бойното рамо на онзи, станал вече класически — „комбат“ от снимката на Макс Алперт, който и в момента като че ли продължава да ни зове със знаменателните думи на А. Межиров:

„Коммунисти, вперед!“

Духовната биография на века се оплодява тъкмо от онзи исторически авангард на епохата, от дейността на милионите комунисти и безпартийни борци за мир, атакуващи с ленинска непримиримост мрачните бастилии на империализма, трезво и мъдро решаващи най-актуалните проблеми на текущия ден в конкретната им неповторимост, в реалните им очертания и противоречия. Художественият летопис на нашето съвремие поглъща изцяло духовните полети и великите драми на епохата, като утвърждава и най-новия жизнен опит на човечеството, и най-ярките партийни традиции на неуморно търсачество и нравствени открития в борбата за мир и комунизъм. Творецът се превръща не само в активен „кондензатор на времето“ (Л. Толстой), но и в ревностен прорицател и съвест на човечеството. Натрупаният опит показва, че авангардната роля на социалистическите литератури, обогатени тъкмо с художествената идейност на новия свят, не само отразяват изменяния се свят, но и активно съдействуват за неговото изменение. Оттук произтича и отговорността на литературната критика неуморно да изучава идейно-художественото богатство на литературата и да утвърждава ярките дарования и по-нататъшния разцвет на социалистическия реализъм, тъй като само високохудожествените произведения могат да въздействуват за преобразяването и изменението на света в „новата епоха на всемирната история“ (Ленин). По този начин и художествената литература още по-здраво ще укрепва ненарушимата си връзка с грижите, тревогите, победите и отговорността в многообразната дейност на най-прогресивните хора на епохата, написали ярки думи на своето знаме: мир, хуманизъм, социален прогрес!

Сред бойните редици на тези хора виждаме и нашия юбиляр, неуморния ревнител на партийната правда в живота и в литературата, комуто от все сърце пожелаваме драгоценно здраве и нови, още по-големи творчески успехи!